

ARTIKEL

Gemeenten op een gezonde weg

Gezonde gemeenten in de Unie van Baptistengemeenten
Ingeborg Janssen-te Loo

De afgelopen anderhalf jaar is in 20 gemeenten, aangesloten bij de Unie van Baptistengemeenten, de gezonde gemeente scan van Robert Warren¹ uitgevoerd. Welke lijnen komen naar voren als vanuit deze 20 gemeenten een landelijk beeld ontstaat? Welke reflecties zijn hierop te geven? In dit artikel gaan we op het landelijk beeld en deze vragen in.

De Unie van Baptistengemeenten is een Unie van zo'n 80 gemeenten verspreid over Nederland, waarvan bijna de helft van de gemeenten in de drie noordelijke provincies zit. Een kleine helft van de gemeenten heeft minder dan 100 leden, 5% heeft meer dan 300 leden. Het zijn gemeenten waar onderlinge gemeenschap in de wortels zit. De Unie van Baptistengemeenten wil plaatselijke gemeenten helpen missionair-diaconale gemeenten te zijn om zo gezonde gemeenten te bouwen en nieuwe gemeenten te stichten. Om in kaart te brengen hoe gemeenten ervoor staan en om een impuls aan gemeenten te geven is ervoor gekozen de *gezonde gemeente scan* te gebruiken.

De gezonde gemeente scan

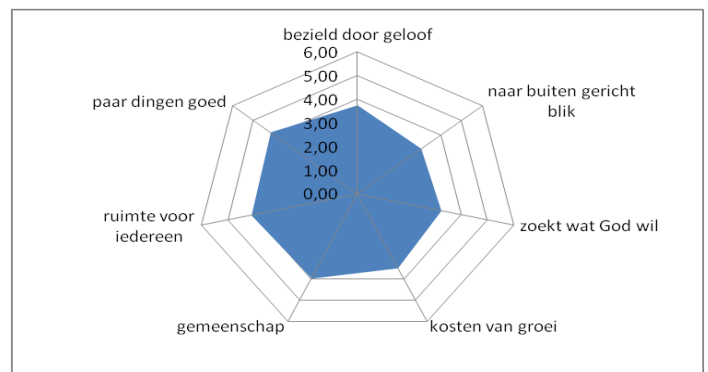
De *gezonde gemeente scan* is een door Robert Warren en collega's in de Anglicaanse kerk ontwikkelde werkwijze die zich richt op evenwicht tussen verschillende kenmerken die de gezondheid van de gemeente bevorderen. Deze kenmerken zijn:

- 1: bezielde zijn door geloof
- 2: een naar buiten gerichte blik
- 3: op zoek naar wat God wil
- 4: de kosten van verandering en groei onder ogen zien
- 5: leven als een echte gemeenschap
- 6: ruimte maken voor iedereen
- 7: een paar dingen doen en deze goed doen²

In het kader van mijn afstuderen aan de CHE-GPW in Ede en aan het Baptisten Seminarium in Barneveld heb ik scans van 20 gemeenten naast elkaar gelegd en gekeken naar de overeenkomsten en verschillen in de kenmerken. Als eerste geef ik nu een schets van de virtuele gemeente 'Het Zoutvat', deze gemeente staat voor het beeld van de 20 gemeenten zoals dit uit de scans naar voren komt.

De Baptistengemeente Het Zoutvat

De Baptistengemeente 'Het Zoutvat' is gesticht begin jaren dertig en is gemeente in een plaats met 55.000 inwoners, de gemeenteleden komen uit de regio. Zij heeft 135 leden. Op een gemeenteavond waarbij een kwart van de leden aanwezig is, wordt de scan gedaan. Daar komt het volgende profiel naar voren:

figuur 1- gezamenlijk beeld van 20 gemeenten

1. bezielde door geloof 3,8
2. blik naar buiten 3,1
- 3 zoekt wat God wil 3,2
4. kosten van groei 3,5
5. levende gemeenschap 4,0
6. ruimte voor iedereen 4,1
7. paar dingen goed 4,2

Uit dit beeld wordt duidelijk dat Het Zoutvat sterk is in *een paar dingen doen en deze goed doen* en *ruimte maken voor iedereen* en dat zij zwakker is in *een naar buiten gerichte blik* en *zoeken naar wat God wil*.

Er wordt verschillend gedacht over *leven als een echte gemeenschap*.

In het gesprek binnen de gemeente over de scan komt het volgende naar voren:

Het Zoutvat is sterk in het *goed doen van basale dingen*. Er is een grote diversiteit en veelheid aan activiteiten, voor elk wat wils. De gemeente vraagt zich af of ze niet teveel doet. De gemeente is gastvrij, op deze manier maakt zij *ruimte voor iedereen*. Jongeren en kinderen hebben een plek, hoewel Het Zoutvat zich zorgen maakt om de betrokkenheid van jongeren en zich afvraagt hoe zij jongeren meer bij de gemeente kan betrekken. Het Zoutvat is een veelkleurige gemeente als het gaat om geloofsbeleving, niet als het gaat om diversiteit in bevolking.

Leven als een echte gemeenschap is een sterk kenmerk, hoewel de meningen daarover uiteenlopen. Een aantal mensen ervaart de contacten vooral als gezellig en oppervlakkig, gesprek over geloven komt minder aan de orde.

Het Zoutvat is een gemeente die haar visie en missie goed op papier heeft staan, maar in het gemeentegesprek weten alleen mensen van de visiewerkgroep de visie te benoemen. Tegelijk stelt een aantal mensen de vraag 'hoe zoeken we naar wat God wil' en 'hoe kunnen we onze roeping ontdekken? De *blik naar buiten* is het zwakste kenmerk van Het Zoutvat, er zijn zoveel interne activiteiten en iedereen is daar zo druk mee dat er weinig energie over is om naar buiten te treden.

Wel geven mensen aan verbinding te leggen tussen geloof en leven en er wordt meegedaan met het plaatselijk Kerstconcert. Maar, zegt ook iemand, 'hartstochtelijk en profetisch bewogen over gerechtigheid en vrede zijn wel erg grote woorden'.

Omgaan met veranderingen is een lastige. Het Zoutvat zegt het liefst risico's te vermijden, in het verleden heeft risico's nemen wel eens tot stevige botsingen geleid. Het Zoutvat is een gemeente die de laatste jaren licht gegroeid is in *bezield zijn door geloof*. Gebed en gesprek worden genoemd als twee kernen hierbij. Men geeft aan dat persoonlijke geloofsverhalen nog niet veel met elkaar gedeeld worden, op een gesprekskring gaat dit gemakkelijker.

In het laatste deel van de gemeenteavond geeft Het Zoutvat aan waar haar verlangen voor de komende tijd naar toe gaat. Zij geeft aan vooral te willen *zoeken naar wat God wil* door te groeien in *bezield zijn door geloof* en na te

denken over haar roeping en visie. Zij spitst dit vooral toe op het richten van haar *blik naar buiten*, dit wil zij vooral doen door geloof en leven meer met elkaar te verbinden. De vraag blijft wel staan hoe zij hier mee aan de gang wil gaan.

In deze casus zijn meer nuances op te merken, het beeld van Het Zoutvat is een algemeen beeld zoals uit de gezonde gemeente scans naar voren komt. Het valt op dat:

- gemeenten in een grote stad meer *ruimte maken voor iedereen* dan in een dorp of kleine stad.
- 40% van de gemeenten een stevige crisis heeft meegemaakt in de afgelopen 5 jaar. Een stevige crisis heeft een beduidend negatieve invloed op *leven als gemeenschap* en de *naar buiten gerichte blik*.
- onderlinge relaties meer onder druk staan in gemeenten die voor 1955 zijn gesticht.
- levende gemeenschap sterker wordt ervaren in gemeenten met minder dan 100 leden.

Theologische reflectie

Na deze analyse is in het onderzoek aandacht gegeven aan de identiteit van Baptisten-gemeenten in Nederland in relatie tot haar geschiedenis en maatschappelijke ontwikkelingen. Vervolgens heb ik een theologische reflectie gegeven op een aantal dwarsverbanden die in het onderzoek naar voren komen.

Het *zoeken naar wat God wil, bezield zijn door geloof* en de *blik naar buiten* en de rol van discernment daarin. Met discernment bedoel ik hier het proces van ontdekken waar God al bezig is en waartoe God de gemeente roept in de omgeving waar zij gemeente is³. Hoe is dit te gebruiken binnen congregationalistische gemeenschappen waar binnen gemeente-vergaderingen besluitvorming veel nadruk heeft?

De verhouding tussen naar binnen en *naar buiten gericht* in verbinding met een verstrengelde, soms conflictueuze, gemeenschap. Hoe kan meer differentiatie helpen om *kosten van groei en verandering onder ogen te zien*?⁴

Hoe kan de kracht van gemeenten die ligt in kwaliteit, gastvrijheid en omzien naar elkaar ingezet worden om de *blik meer naar buiten* te

richten? Om meer present te zijn in de omgeving? Hierbij ga ik in op de Baptistentheoloog McClendon die zegt "Then is now", ofwel dat wat zal zijn als Christus terugkomt, mogen we ook nu al deels om ons heen zien gebeuren en elkaar daartoe aansporen.⁵ Dit werk ik uit naar voorbeelden van Yoder die in Body Politics zegt dat praktijken in de gemeente, praktijken voor de wereld worden.⁶

Terugblik

Het werken met de *gezonde gemeente scan* is voor mij een werkwijze die een heldere spiegel voorhoudt aan zowel een lokale gemeente als aan de Unie van Baptistengemeenten. Omdat de gemeente zelf in de spiegel kijkt en verwoordt wat zij ziet, wordt de gemeente ook zelf eigenaar van haar eigen beeld. Het is een herkenbaar beeld, maar door het zo uit te spreken en op te schrijven ook een confronterend beeld. Dit geldt wat mij betreft nog in sterkere mate voor het landelijk beeld wat naar voren komt. De confrontatie met het beeld dat wij als gemeenschappen onze blik weinig naar buiten richten, dat wij het zoeken naar Gods wil zijn verleerd, dat we onderlinge gemeenschap als sterk wisselend ervaren, is stevig. Dat heeft tijd nodig om te landen. Het confronteert omdat dit kenmerken zijn die in onze wortels sterk naar voren komen. Tegelijk kan het voor een lokale gemeente een verademing zijn om te zien dat zij niet de enige zijn die worstelen met hun blik naar buiten en hun roeping. Dit kan leiden tot een opener communicatie over zowel sterke als zwakke kenmerken. Als alle kaarten op tafel liggen kan dat helpen om nieuwe wegen te zoeken en te vinden.

De confrontatie met het landelijk beeld roept op tot een verdere analyse van oorzaken. De vraag is of ons dit niet zal afremmen. Soms zal het nodig zijn verstrengelde verhoudingen goed in kaart te brengen om ruimte te krijgen voor herstel en verandering. In de meeste situaties is 'waarderend organiseren'⁷ een goede mogelijkheid, het beste wat is waarden in plaats van probleemgericht te werken.

Durven kijken naar dat wat mogelijk is, nieuwe kansen ontdekken. Juist in geloofsgemeenschappen mogen we geloven dat waar een gemeente sterk in is, een gave is van God en dat een sterkte een gave is die niet alleen bedoeld is voor 'intern gebruik', maar juist om

in te zetten voor Gods Koninkrijk. De aanbevelingen hebben dan ook voornamelijk een waarderend karakter.

Dit onderzoek heeft mij meer inzicht gegeven in processen die spelen in gemeenten, de onderlinge samenhang in deze processen en de wisselwerking tussen processen in een geloofsgemeenschap en maatschappelijke ontwikkelingen. Tegelijk ben ik zeer geïnteresseerd in ervaringen van andere gemeenten en parochies met de werkwijze van Warren. Komen er heel andere sterke en zwakke kenmerken naar voren of is er veel herkenning? En wat zegt dat dan over kerken in Nederland?

Ingeborg Janssen is gemeenteopbouwwerker bij de Unie van Baptistengemeenten. Reacties zijn welkom: ingeborg.janssen@baptisten.nl

Noten

1. Warren, Robert., *Handboek gezonde gemeente*, (Gorinchem, Ekklesia 2008)
2. Janssen-te Loo, Ingeborg et al 2010, *Gezonde gemeente map* (Barneveld: Unie van Baptistengemeenten, 2010) pag Inleiding A1 -2) uit Warren, Robert, *Handboek gezonde gemeente* (Gorinchem: Ekklesia 2008) pag. 9.
3. Weaver Glick, Sally, *The art of congregational discernment* (Scottsdale: Faith&Life Resources)
4. Richardson, Ronald W., *Werken aan een gezonde gemeente* (Gorinchem: Ekklesia, 2002)
5. McClendon, James Wm. Jr., *Ethics* (Nashville: Abingdon Press, 2002), pag. 30,31
6. Yoder, John Howard, *Body Politics* (Scottsdale: Herald Press, 1992)
7. Masselink, Robbert en Jong, de Joep, *Waarderend onderzoeken*, Nieuwerkerk ad. IJssel, Gelling Publishing, 2008)